

155. löggjafarþing 2024–2025.
Þingskjal x — x. mál.
Stjórnarfrumvarp.

Frumvarp til laga

um breytingu á lögum um fjölmiðla, nr. 38/2011 (stuðningur við einkarekna fjölmiðla)

Frá menningar- og viðskiptaráðherra.

1. gr.

Í stað orðanna „tveggja“ í 1. mgr. 62. gr. e. laganna kemur: þriggja

2. gr.

Í stað ártalsins „2025“ í 2. mgr. 64. gr. laganna kemur: 2028

3. gr.

Lög þessi öðlast gildi 1. janúar 2025.

Greinargerð.

1. Inngangur.

Með frumvarpi þessu, sem samið er í menningar- og viðskiptaráðuneyti, er lagt til að framlengdur verði gildistími ákvæða um stuðning við einkarekna fréttá- og dagskrármiðla vegna kostnaðar sem fellur til við miðlun fréttá og fréttatengds efnis og umfjöllunar um samfélagsleg málefni.

2. Tilfni og nauðsyn lagasetningar.

Frumvarpinu er ætlað að framlengja gildistíma ákvæða um stuðning við einkarekna fjölmiðla sem lögfest voru 1. janúar 2021 og síðar framlengd 21. júní 2023. Í frumvarpi því er varð að lögum nr. 53/2023 og framlengdi stuðningskerfið með smávægilegum breytingum til tveggja ára kom fram að markmiðið væri að leggja fram innan þess tíma frumvarp með gildistíma til fimm ára. Tekin var sú ákvörðun að framlengja kerfið enn frekar með minniháttar breytingum.

Í fjölmiðlastefnu danskra stjórnvalda fyrir árin 2023–2026 kemur fram að á tímabilinu er markmiðið að styrkja betur staðbundna fjölmiðla með því að leggja meiri áherslu á stuðning við smærri miðlana. Þá verður settur á laggirnar sérstakur styrkjaflokkur fyrir ritstýrð vikublöð til þess að tryggja fréttáutgáfu á öllu landinu. Þá er líka stefnt að öðrum styrkjaflokki til handa tímaritum sem innihalda ritstýrðar greinar um samfélagsleg málefni og njóta hvorki rekstrarstuðnings né skattaávilnana sem aðrir fjölmiðlar eiga rétt á. Þá er ráðgert á tímabilinu

að vinna að framtíð fjölmiðlastyrkja með því markmiði að styrkir til fjölmiðla verði óháð því hvernig efni þeirra er miðlað, þ.e. að kerfið verði tækni- og vettvangshlutlaust.

Í Svíþjóð voru gerðar breytingar á styrkjum til fjölmiðla sem tóku gildi í byrjun árs 2024. Markmiðið er að styrkja lýðræðið með því að auka aðgengi almennings að vandaðri og óháðri fréttamennsku. Markmiðinu er náð með því að styrkja aðgengi að héraðs- og fréttamiðlum um land allt, en einnig með því að stuðla að fjölbreyttum og vönduðum fréttaflokkum, þ.e. ákveðin krafa er gerð til þess að ritstjórnarefni fjölmiðla sem hljóta styrk endurspegli gæði og vandaða blaðamennsku en engin viðmið er að finna í lögunum sjálfum um hvað gæti fallið þar undir. Meðal skilyrða sem þarf að uppfylla er að efni fjölmiðilsins stangist ekki verulega á við ákveðin lýðræðisleg grundvallargildi. Þá er unnið að því að stuðningskerfið verði í auknum mæli óháð tæknilegum dreifileiðum sem fjölmiðlar velja sér.

Í Noregi hafa verið gerðar nokkrar breytingar á styrkjum til fjölmiðla. Má þar meðal annars nefna nýtt skilyrði um að fjölmiðlar sem skila hagnaði yfir ákveðnu marki hljóti ekki styrk. Þá hefur verið sett hámarksþak á þann styrk sem hver fjölmiðill getur fengið.

Sjá má að umfangsmiklar breytingar hafa verið gerðar á fyrirkomulagi styrkveitinga til einkarekinna fjölmiðla á Norðurlöndunum, einkum í Svíþjóð. Unnið er að því innan ráðuneytisins að greina hvort að þær breytingar sem þar voru gerðar henti íslensku fjölmiðlaumhverfi sem og hvernig þær eigi eftir að reynast í framkvæmd.

Almennt hefur verið sátt meðal fjölmiðla um styrkjaumhverfið hér á landi. Hafa útgefendur nefnt þess dæmi að rekstrarstuðningurinn sé grundvöllur þess að hægt sé að halda rekstri fjölmiðla gangandi, því að kostnaður tengdur t.d. prentun og dreifingu hafi aukist mjög á undanförunum árum. Styrkirnir hafa einnig reynst staðbundnum miðlum sérstaklega vel og verið mikilvægur liður í því að viðhalda rekstri þeirra. Framangreint er í samræmi við það markmið stuðningsins, að styrkja og efla ritstjórnir á fréttá- og dagskrármiðlum sem gefa út fréttir og fréttatengt efni og/eða fjalla um samfélagsleg málefni og tryggja aðgengi almennings á öllu landinu að ritstýrðum fjölmiðlum.

Af framangreindu er ljóst að stuðningur til einkarekinna fjölmiðla er veigamikill þáttur í rekstri fjölmiðla, einkum minni fjölmiðla á landsbyggðinni. Starfsemi einkarekinna fjölmiðla er ein meginforsenda þess að almenningur hafi aðgang að fjölbreyttum fréttum og áreiðanlegum upplýsingum. Margt bendir til þess að brottfall styrkjakerfis gæti haft veruleg og neikvæð áhrif á rekstrarumhverfi fjölmiðla, leitt til frekari samdráttar og fækkunar fjölmiðla á markaði og þar með haft skaðleg áhrif á samkeppni og fjölbreytni á íslenskum fjölmiðlamarkaði.

3. Meginefni frumvarpsins.

Markmið frumvarpsins er að styðja með fyrirsjáanlegum hætti við einkarekna fjölmiðla, en fjölmiðlar eru hornsteinn lýðræðis og með stuðningnum er þeim gert betur kleift að sinna hlutverki sínu. Markmið stuðningskerfisins er að styðja og efla ritstjórnir á einkareknum fréttá- og dagskrármiðlum sem gefa út fréttir og fréttatengt efni og/eða fjalla um samfélagsleg málefni með því að veita slíkum miðlum rekstrarstuðning, sbr. 62. gr. g, vegna hluta kostnaðar sem fellur til við að afla og miðla slíku efni.

Frumvarpið framlengir núgildandi stuðningskerfi um þrjú ár eða til 2028.

4. Samræmi við stjórnarskrá og alþjóðlegar skuldbindingar.

Frumvarpið kallar ekki á sérstaka skoðun á samræmi við stjórnarskrá. Tillögurnar fela í sér framlengingu á ríkisaðstoð í skilningi 61. gr. samningsins um Evrópska efnahagssvæðið (EES-samningsins). Þær breytingar, þar með talin framlenging á styrkjakerfinu, sem felast í

frumvarpinu ber að tilkynna til Eftirlitsstofnunar EFTA (ESA) áður en þær koma til framkvæmda. ESA hefur verið upplýst um efni frumvarpsins og verður aflað endanlegs samþykkis stofnunarinnar áður en frumvarpið kemur til framkvæmda. Núgildandi styrkjakerfi var samþykkt af ESA með ákvörðun nr. 206/21/COL sbr. einnig ákvörðun ESA nr. 125/23/COL.

5. Samráð.

Frumvarpið snertir fyrst og fremst einkarekna fjölmiðla. Við samningu þess var haft samráð við starfsmenn fjölmiðlanefndar og úthlutunarnefndar.

6. Mat á áhrifum.

Í frumvarpinu er mælt fyrir um áframhaldandi stuðning til einkarekinna fjölmiðla. Stuðningur við einkarekna fjölmiðla gerir þeim kleift að halda áfram að miðla fréttum og fréttatengdu efni til neytenda sem og að skapa vettvang fyrir lýðræðislega umræðu. Framangreint stuðlar að því að neytendur hafi aðgang að fjölbreyttum fjölmiðlum. Gert er ráð fyrir að árlegur kostnaður frá 1. janúar 2025 verði í kringum 500 milljónir en fjárhæð miðast við fjárlög hvers árs. Meðtalinn er kostnaður við úrvinnslu umsókna. Verði frumvarpið óbreytt að lögum er ekki gert ráð fyrir að það hafi áhrif á áætlaðar fjárheimildir á málefnasviði 19 Fjölmiðlun. Í niðurstöðu jafnréttismats um áhrif á jafnrétti kynjanna kemur fram að ekki eru til kyngreind gögn fyrir einkarekna fjölmiðla og í þessu frumvarpi eru ekki gerðar tilteknar kröfur er varða jafnrétti kynjanna sem forsendur fyrir stuðningi.

Ætla má að áframhaldandi stuðningur hafi jákvæð áhrif á einkarekna fjölmiðla ef litið er til þeirra landa sem fyrirmynd kerfisins er sótt til. Samkvæmt lista alþjóðasamtakanna Blandaðmenn án landamæra yfir fjölmiðlafrelsi í heiminum skipa Noregur, Danmörk og Svíþjóð efstu sæti listans, í þessari röð. Ísland skipar 18. sæti listans. Á meðal þess sem talið er hafa neikvæð áhrif á frelsi fjölmiðla hér á landi er smæð íslensks fjölmiðlamarkaðar og erfið rekstrarstaða einkarekinna fjölmiðla í alþjóðlegu fjölmiðlaumhverfi. Eins og komið hefur fram hefur stuðningurinn reynst fjölmiðlunum afar vel, þá sérstaklega minni miðlunum og í sumum tilfellum verið forsenda fyrir því að halda úti rekstri fjölmiðla.

Um einstakar greinar frumvarpsins.

Um 1. gr.

Ráðgert er að frumvarpið gildi til þriggja ára og er lagt til að skipun úthlutunarnefndar verði í samræmi við það.

Um 2. gr.

Ráðgert er að kaflinn gildi í þrjú ár eða til 1. janúar 2028.

Um 3. gr.

Ákvæðið þarfnast ekki skýringa.